

Akateemisuuden puolustuspuhe humanistisen sivistysprojektin hengessä

Sari Kivistö & Sami Pihlström:

Sivistyksen puolustus.

Miksi akateemista elämää

tarvitaan. Helsinki:

Gaudeamus, 2018. 248 s.

ISBN 978-952-495-465-5

Miksi akateemista elämää, tietoa ja taitoa tarvitaan, on kysymys, joka on törmäyttänyt ja keskusteluttanut viimeisten vuosien aikana monella tavalla eri tahoja. Kirjallisuustieteen professori Sari Kivistö ja Filosofi Sami Pihlström haluavat kirjallaan tarkastella akateemisen elämän mahdollisuuden ehtoja. He myös tuovat aihepiiriin näkökulmaa, jossa akateemisen vapauden perusluonteen vaarantamisen ongelmat nousevat esiin. Näin toimiminen onkin perusteltua, sillä ”uuden etsiminen – pyrkimys tuottaa aidosti uusia kontribuutioita vapaaseen tieteelliseen tutkimukseen ja opetukseen, joka siihen perustuu – on koko akateemisen elämänmuodon ydin” (s. 9). Kirjoittajat luonnehtivat tarkasteluaan elämänfilosofiseksi ja eksistentiaaliseksi samalla, kun teos itsessään on selkeästi julkinen kannanotto tieteellisen ja akateemisen elämänmuodon

puolesta. Siinä puolustetaan elämää, johon akateemiseen työhön asettuneet ihmiset ovat sitoutuneet ja jonka he kokevat arvokkaaksi. Akateemisen elämänmuodon rappeuttaminen on uhka, jota nostetaan esiin erityisesti humanistisen tutkimuksen arvon ja merkityksen kadottamisen kautta.

Teoksen ensimmäinen luku *Sivistysprojekti ja avoin elitismi* nostaa tieteellisten asiantuntijoiden ja ”kokemusasiantuntijoiden” välisen eron hämärtymisen yhtenä esimerkkinä maailman syvällisen tutkimisen ja tuntemisen vähäisestä arvostuksesta. Kun akateeminen tutkija nojaa pitkäjänteiseen tutkimustyöhön päätelmissään, konsulttipalvelut ja ajatushautomot kauppaavat ideoitaan päättäjille suoraviivaisesti. He yksinkertaistavat, kun taas tutkijat korostavat ratkaistavien ongelmien monisäikeisyyttä. Kirjoittajat kutsuvatkin tiedettä ja yliopistoja edustavia tutkijoita mukaan sivistysprojektin puolustamiseen, uskaltautumaan omaan osaamiseensa liittyvään elitistisesti virittyneeseen populismin vastaiseen hankkeeseen – eliitin vastuu muistaen (s. 37). Luku virittikin odotuksia, joihin ajattelin seuraavan, tiedon metaforista kertovan, luvun vastaavan. Siinä käsitellään tieteen ja tiedon erilaisia metaforia korostaen metaforien käytön keskeisyyt-

tä ja olennaisuutta sille tavalle, jolla hahmotamme akateemista elämää ja sen merkitystä (s.72).

Vaikka kirjoittajat nostavat esiin tai ainakin mainitsevat, että tieteellinen tieto on yhteisöllistä, puolustetaan teoksessa useampaan otteeseen monografian kirjoittamista. Monografia, ainakin hetkittäin, ajatellaan myös asiana, jossa voi olla useampi kirjoittaja. Monografia nimetään vastapainoksi pinta-puolisen kertakäyttötiedon ja jatkuvasti uusilla päivityksillä korvautuvien twiittausten maailmalle (s. 81). Monografian kirjoittamista sekä yksilötutkijuutta puolustetaan eri tavoin luvuissa *Pitkäjänteisyys ja yksilöllinen kirjoittaminen* (luku 3), *Akateemisen elämänmuodon mahdollisuuden ehdoista* (luku 4) sekä *Tutkimuksen vaikuttavuus ja moninaisuus* (luku 5). Akateemista ikäänymistä käsittelevässä luvussa (luku 8) tieteellisen tietämisen hahmottamiseksi nostetaan kuitenkin esiin individualismi, jolla viitataan ihmisyyksilön ja hänen oman yksilöllisen näkökulmansa vakavasti ottamiseen (s. 202). *Kirjastojen merkitys* -luvussa (luku 7) nostetaan esiin se, että kirjastot mahdollistavat monitieteisen, ennakoimattoman tutkimuksen jo yksinkertaisesti siksi, että tieteellisen tutkimuksen laaja ja erilainen maailma avautuu konkreettisesti kirjojen määrän ja erilaisuuden kohtaamisessa.

Itselleni *Tutkimuksen vaikuttavuus ja moninaisuus* (luku 5) sekä *Välineellistämisen ongelmat* (luku 6) olivat kiinnostavimmat. Molemmat käsitelivät – hieman eri tavoilla – tieteen hyödyllisyyttä sekä sitä, miksi tieteellisen tietämisen monipuolisuus on tärkeää. Tieteelliseltä tutkimukselta ja yliopistoilta sekä vaaditaan vaikuttavuutta ja moninaisuutta, mutta niiden paikkaa myös oikeutetaan vetoamalla näihin. Tämän rinnalla kulkee kuitenkin tieteen historiankin esiin nostama havainto, ettei ole olemassa mitään yksinkertaista, selkeätä tapaa ennakoida tai edes tietyissä ajassa arvioida tieteellisen tutkimuksen vaikuttavuutta. Siksi puhe vaikuttavuudesta eri muodoissaan onkin kirjoittajien mielestä toiminnallista silmänlumetta. Vaikuttavuuden vaadetta käytetään helposti tutkimuksen kaventamiseen, yhdenmuikaistamiseen tai tutkimuksen tuotteistamisen poliittiseen oikeuttamiseen. Kuitenkin ”vaikuttavuus – edellä tarkastellussa laajassa ja syvällisessä mielessä – edellyttää aitoa moninaisuutta, diversiteettiä, niin tutkimuksen käytännöissä (kuten julkaisutoiminnassa) kuin tutkimuksen institutionaalisissa rakenteissakin (kuten tutkimuslaitosten organisoinnissa ja toimintatavoissa). Se edellyttää erojen tunnustamista akateemisen kulttuurin sisällä

ja sitä, ettei kaikkea vain pakonomaisesti profiloida yhdeksi ja samaksi.”(s. 146).

Sivistyksen puolustus -teos koostaa kirjoittajien eri foorumeilla pitämien puheiden, erilaisten kannanottojen ja artikkeleiden ajatuksia. Teos onkin koostettu keskusteluista. Voi olla, että juuri tämän takia kysymystä tieteen merkityksestä ja roolista tarkastellaan hieman eri kulmista, hieman erilaista sanastoa viljellen. Vaikka jaan ehdottomasti kirjoittajien huolessa yliopistojen ja tieteellisen tietämisen tulevaisuudesta, kompastuin lukiessani siihen, etten kokemuksellisesti enkä myöskään tieteellisen tutkimuksen tiedon tuottamisen menetelmien näkökulmasta pitänyt uutena sitä tapaa, jolla filosofi ja kirjallisuustieteen professori hahmottivat tiedettä yksilön tiedollisina tavoitteina.

Tieteenalajakoihin kiinnittynyt filosofinen pohdinta ohitti sen, mitä tutkimuksen tekeminen on toimintana kuin myös sen, mitä tiedon kehittäminen edellyttää. Tieteellinen tutkimus on toimintaa uuden tiedon tuottamiseksi tavalla, jonka ytimessä on kykyä tieteellisen tutkimuksen tekemiseen ja sen kautta tapahtuvan teoretisoinnin hahmottamiseen. Kyse on tiedon arvioinnista erittäin moniulotteisella, monitieteellisellä sekä menetelmällisten ratkaisujen

seurauksia hahmottavalla tavalla. Tieteellinen tutkimuksen keskiössä on ilmiöiden hahmottaminen, ymmärtäminen, selittäminen sekä käsitteellistäminen.

Itselleni juuri tämä on sitä tieteellistä ammattitaitoa, josta on pidettävä kiinni ja jota on entistä selkeämmin kehitettävä, jos tiedettä halutaan tehdä. Teoretisointi, teorioiden rakentaminen, teorioiden käyttö ja kehittäminen kulkee tämän, ilmiöitä eri tavalla avaavan, selittävän ja hahmottavan tutkimuksen rinnalla, mutta osin omalla loogikallaan. Tällä hetkellä elämme nimenomaan ajassa, jossa on sekä tarpeellista että mahdollista tehdä ilmiöitä hahmottavaa monitieteellistä ja monimenetelmällistä tutkimusta. Tieteellisen tiedon erityisyyden ja monimuotoisuuden systemaattinen esiin nostaminen edellyttää sekä ryhmiä että tämän ryhmäytymisen rakentumista tavalla, jossa erilaista tietoa yhdistämällä pyritään hahmottamaan ilmiöitä. Tieteenalojen vaaliminen oppiaineina ei ole tätä.

Yliopistojen sekä tieteellisen tutkimuksen osaajien on nähtävä vahvemmin ja monipuolisemmin oma kykynsä uuden tiedon tuotantoon, ilmiöiden ja merkityksien jäsentämiseen sekä kokonaisuuksien hahmottamiseen. Elämme jo nyt maail-

massa, jossa tieteellisen tiedon ja tutkimusten tulosten julkaisemisesta ja hallinnasta – osin myös omistamisesta – käydään kamppailua. Tässä kamppailussa on keskiössä sen hahmottaminen, onko jokin väite tieteellistä tietoa, jotakin muuta tietoon perustuvaa tulkinnallista soveltamista, markkinointia vai tarkoitushakuista lobbausta. Tällöin myös tutkijat ja tutkijayhteisöt joutuvat toimijoina kohtaamaan markkinoinnin ja lobbauksen asiantuntijoiden pyrkimykset. Heitä sekä haastetaan että houkutellessa nimenomaan asiantuntijoina. Tätä Mia Halme-Tuomisaari avaa *Voima-lehdessä* (6/2018) julkaistussa artikkelissaan *Julteltaisiinko privaattisti?*.

Olen erittäin iloinen Sari Kivistön ja Sami Pihlströmin teoksesta ja sen herättämästä mielettävyydestä. On helppo jakaa kirjoittajien mielipide, jonka mukaan tutkimuksen tehtävänä on pyrkiä kohti entistä syvempää tietoa eikä tyytyä vain loputtomiin rinnakkaisiin mielipiteisiin. Samanaikaisesti on vaikea nähdä, miten tällainen voi toteutua ilman tutkijoiden yhteisöllistä toimintaa. Vaikka tutkimuksen kehittämiseen sitoutuminen edellyttää ”sisäisen kutsumuksen” tunnistamista sekä tieteelliseen toimintaan sitoutumista, on kyse samalla myös monitasoisesta yhteisöjen sekä ryhmien rakentamisesta.

Tiedon tuotannon ja arvioinnin dynamiikka edellyttää tätä, eikä tähän vastaaminen onnistu tieteenalojen rajojen vaalimisella ajassa, jossa tieteellisen tutkimuksen kenttä ja maailma on toista kuin 1800-luvun humboldtilaisessa ajassa.

Suvi Ronkainen